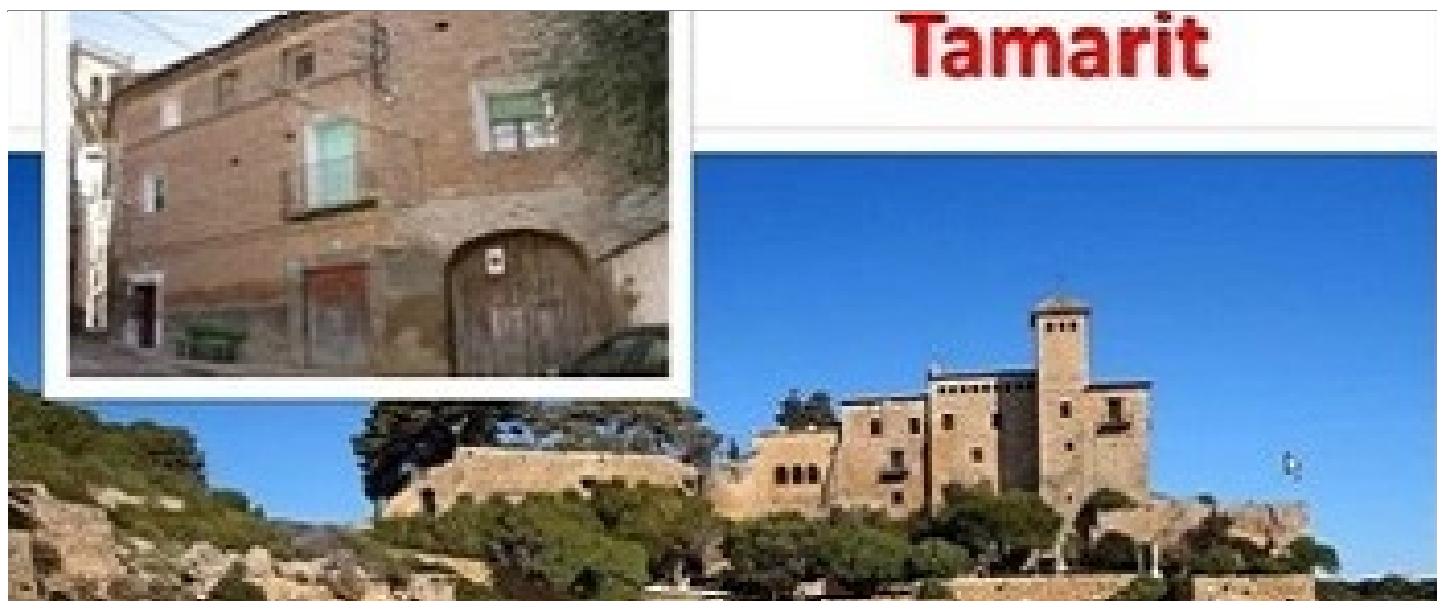

La nissaga catalana dels Trastàmara i Ferran de Nàquera

Autor: Joanjo Albinyana

Data de publicació: 20-10-2021

En Joanjo Albinyana ens ha fet arribar un resum de la conferència que va impartir a Montblanc el 2 d'agost d'enguany en el marc de la 8a Universitat Nova Història. Ha trobat evidències segons les quals la dinastia Trastàmara s'hauria originat a la Nació Catalana. Concretament al castell de Tamarit, a tocar de Tarragona.

En aquesta conferència tractem de demostrar que la nissaga Trastàmara, que des del món acadèmic se'ns diu que és castellana, en realitat té l'origen a Catalunya.

Però abans de començar, cal posar damunt la taula tres consideracions prèvies:

La primera: què és la dinastia castellana dels Trastàmara? És la que segons la història oficial es va iniciar a Castella després de la família Borgonya. L'hauria encetat Enric II de Castella, fill d'Alfons XI i germà de Pere I. El seu nét Ferran d'Antequera serà proclamat rei de la corona d'Aragó i hauria estat el primer rei de la nova nissaga provinent de Castella que regnarà sobre els catalans.

La segona: què és la corona d'Aragó? Per saber-ho cal acudir a les recerques de l'amic Ivan Giménez, qui ens ha fet saber que ha trobat unes dues-centes citacions on s'hi diu o se'n dedueix que la corona d'Aragó és sinònim de corona de Tarragona o de Catalunya.

I la tercera: quan es produeix un canvi de nissaga? Això s'esdevé en tres supòsits: quan una rei no té descendència, quan l'hereu neix en terres estrangeres o, finalment, quan el regne ha estat conquerit per un altre que imposarà una nova nissaga. Però en cap cas hi haurà un canvi de nissaga només pel fet de tindre un comtat ?com el comtat de

Trastàmara? o per una mera decisió de l'hereu al tron quan és a punt d'empunyar el ceptre reial. Ni els costums ni les lleis li ho permeten.

I ara sí, després d'aquestes consideracions inicials comencem.

La versió oficial ens diu que el primer rei Trastàmara va ser Enric II de Castella. Però aquest fet no és possible. I això per una senzilla raó: en ser Enric II fill d'Alfons XI, que era un rei de la casa de Borgonya, indefectiblement ell també ha de ser de la mateixa nissaga. Aleshores, Enric II continua essent un Borgonya. No pot iniciar cap nissaga nova.

Si Enric II no és el primer Trastàmara qui ho va ser?

L'etimologia del mot Trastàmara ens aportarà una mica de llum. Hi ha diferents teories sobre aquest afer:

La teoria gallega. Segons la teoria gallega el nom vindria del riu Tambre que en temps dels romans s'anomenava Tàmaris. "més allà del Tamaris" (Trans+Tamaris) diuen la gran majoria de textos que parlen de l'origen del mot «Trastàmara».

La teoria palentina. Segons aquesta teoria, el nom vindria de Tamariz de Campos, una població que pertany a la província de Palència.

La teoria aragonesa. Segons aquesta, Trastàmara vindria de Tamarit de Llitera (Osca), localitat on hauria nascut Joan I de Castella, fill d'Enric II. De tota manera, els historiadors no acaben de posar-se d'acord sobre la qüestió. Potser va néixer a Èpila.

En aquesta tercera teoria ja es reconeix que qui seria rei de Castella neix en terres de la corona d'Aragó, també anomenada corona de Tarragona o de Catalunya. Per tant, segons aquesta explicació, Joan I iniciaria una nissaga catalana.

Però així i tot, ¿i si els catalans tinguéssim un Tamarit en un lloc important, preeminent, ben a prop dels centres de poder catalans com Barcelona, Tarragona, València o Mallorca? ¿I si la censura ha intentat esborrar el veritable lloc d'origen de la nova nissaga Trastàmara i per això tenim tantes teories sobre el mot Tamaris que dona nom a la nova nissaga? Doncs sí. Mireu quina meravella de monument:

És el castell de Tamarit, dintre de l'actual terme municipal de Tarragona. Està documentat des del segle XII.

Tamarit de Litera o Tamarit de Tarragona? En un simple colp d'ull ens adonem que, quan comparem els dos llocs on va poder nàixer Joan I de Castella, el fill del primer Trastàmara, no fou en una casa tan humil com la casa de Tamarit

d'Osca que veiem en la foto. Sembla ben probable que ho fera a Tamarit de Tarragona. I seria ben probable perquè son pare (Enric II) es va refugiar en la cort del rei de la corona de Tarragona (Aragó o Catalunya) i es va convertir en vassall del català durant la guerra dels Peres, guerra que acabaria guanyant el nostre Pere, Pere el Cerimoniós.

Així doncs, tindríem un Joan I de Castella nascut a Tamarit de Tarragona i no pas a Tamarit de Litera a Osca. Aquest Joan I «Trastàmara» seria qui donaria nom a la nova nissaga per haver nascut fora de la corona de Castella i per haver perdut a la guerra dels dos Peres, per la qual cosa el rei català imposaria un nom de nissaga nou.

Ferran I de Catalunya

Des d'aquesta perspectiva, vegem ara la figura de Ferran I d'Aragó (Tarragona o Catalunya): oficialment, és el primer Trastàmara castellà que regnarà a Catalunya.

Joan I de Castella nascut a Tamarit de Tarragona seria, segons la nostra hipòtesi, el primer «Trastàmara». Es va casar amb Elionor d'Aragó, filla de Pere III El Cerimoniós. Elionor havia nascut al Puig de Santa Maria, a València, vila que limita amb Nàquera. I el seu fil, l'hereu al tron català pel compromís de Casp, és Ferran d'Antequera.

Nàquera versus Antequera. Em demano si Nàquera suplanta Antequera. Reforcen la meua sospita les consideracions que vénen a continuació:

Si resseguim la història de Nàquera ens adonarem que, a part de limitar amb el Puig de Santa Maria, té altres aspectes que la lliguen amb la vila de Tamarit. Al 1414, els seus senyors foren els Catllar. Qui són els Catllar? La vila de Catllar limita amb el castell de Tamarit. A més a més, el 1414 fou l'any en què, després del compromís de Casp, Ferran I entrà en València. Els anterior senyors de Nàquera foren els Entença. Els comtes de Prades eren els senyors d'Entença. I el comtat de Prades limita amb el camp de Tarragona.

L'avi de Ferran I, Enric II, perd una batalla important en la guerra dels Peres, el combat conegut com la batalla de Nàjera, en la Rioja, esdevinguda el 1367. La vila de Nàjera, ¿no té un nom molt semblant a la vila de Nàquera?. Em torne a demanar si Nàjera està amagant ara la vila de Nàquera. Peguem un colp d'ull a la miniatura de Loyset Liedet sobre «la batalla de Nàjera», una miniatura que va servir per il·lustrar la crònica de Jean Froissart que es conserva a Paris i està situada cronològicament al segle XV. En Froissart parla de la batalla de Nàjera al foli 312v. Allí hi ha la miniatura de Loyset Liedet on s'hi mostren els dos bàndols combatent en la famosa batalla i un poble o fortalesa, que presumiblement hauria de ser Nàjera. Oimés quan sabem que el cronista era com una mena de periodista de l'època, és a dir, molt realista en les seues descripcions. Assistia a les batalles i després les relatava amb molt de cura en els detalls. El miniaturista feia el seu disseny a partir del que trobava a les cròniques. Si comparem el paisatge de la miniatura amb Nàjera o Nàquera, queda clar que la batalla es desenvolupà en la vila de Nàquera.

Seguim avançant. L'únic retrat dels primers Trastàmara és el retaule de la Verge de la Llet, a l'Església del Tobed a Saragossa. És de Jaume de Serra. La família De Serra foren uns pintors dels quals no se'n sap la procedència, però que estaven instal·lats a Barcelona. Doncs bé, Serra és la vila que limita amb Nàquera pel nord.

Dintre del terme de Serra s'hi troba la Cartoixa de Portaceli. Coetàniament a Ferran I, foren cartoixans Bonifaci Ferrer ?germà de Vicent Ferrer i prior? i Francesc d'Aranda. ¿Tenen alguna relació els cartoixans de Serra/Nàquera amb Ferran I? Sí, són dos dels nou compromissaris en el famós compromís de Casp, compromís en el qual s'acabaria

nomenant Ferran I rei de la corona d'Aragó/Tarragona/Catalunya. A més, Bonifaci i Francesc votaren a favor seu en l'esmentat compromís de Casp.

L'escut dels Trastàmara

Per acabar, l'associació de Genealogia Heràldica i Nobiliària de Galícia en una publicació de Facebook de maig de 2018 ens mostra l'escut dels Trastàmara. Té 3 barres blaves en forma d'ones. I el descriuen com l'escut Trastàmara que es troba en diversos monuments de l'antic comtat. Però quan consultem el manual d'identitat corporativa de l'Ajuntament de Tarragona observem que tenen el mateix escut. Efectivament, l'escut dels Trastàmara és l'escut de la ciutat de Tarragona.

Recapitem:

Joan I de Castella és el primer Trastàmara perquè va néixer a Tamarit de Tarragona, no a Tamarit Osca.

El seu fill és Ferran de Nàquera, no d'Antequera. Com que és fill d'una persona nascuda a Tamarit de Tarragona, son pare és català i també ho és ell mateix perquè havia nascut a Nàquera.

A la batalla de Nàjera, que observem a la miniatura de Loyset Liedet on apareix la suposada vila de Nàjera, podem veure que s'assembla molt més a Nàquera que a la Nájera riojana.

El quadre dels primers Trastàmara està dibuixat pel pintor Jaume de Serra.

L'escut dels Trastàmara és l'escut de Tarragona.

Conclusió

La nissaga Trastàmara no és castellana, sinó que neix del castell de Tamarit a Tarragona. Per tant, és catalana.

Joanjo Albinyana

Montblanc

2 d'agost de 2021